

ویراستاری

ویراستاری در مفهوم عام تغییر، تصحیح، اصلاح و تعدیل و آرایش لفظی متن را شامل می‌شود و در واقع پالایش متن خبر است که با حذف کلمات زاید و افزودن کلمات مناسب و علامت‌گذاری نگارشی لازم، به وضوح، روشنی و تأثیرگذاری بیشتر خبر بر روی مخاطب کمک می‌کند.

ویراستاری در نشریات به معنای اصلاح اشتباهات معنایی، املائی، دست‌ورزبانی و نگارشی است و باید براساس زبان معیار انجام شود.

زبان معیار، زبانی است که در مکاتبات رسمی اداری، کتاب‌های درسی، آموزش مدارس و دانشگاه‌ها، نوشته‌های علمی، فرهنگی، ادبی، سیاسی و رسانه‌های گروهی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

اهداف از ویراستاری عبارتند از:

- کامل شدن متن از نظر نگارش ادبی و ادبیات روز؛
- ایجاد جذابیت بیشتر در محتوا و متن و شکل برتر برای ارایه پیام؛
- کمک به انتقال برتر و شفاف‌تر و راحت‌تر پیام متن؛
- تأثیرگذاری بیشتر پیام بر روی مخاطبان؛

ویراستاری به شکل‌های زیر انجام می‌شود:

1- ویراستاری رسم الخطی:

- الف) ویرایش املائی و درست نویسی یا نگارشی؛
- ب) ویرایش از جهت نشانه‌گذاری؛
- ج) ویرایش دستور زبان فارسی؛

2- ویراستاری محتوایی:

- الف) ویرایش ایجازی؛
- ب) ویرایش تخصصی؛

ویراستاری رسم الخطی

شرح ویرایش از جهت نشانه‌گذاری و دستور زبان فارسی در فصل ششم و هفتم همین کتاب آمده است. هر نشریه در به کارگیری بعضی از کلمات از یک رسم الخط خاص خود پیروی می‌کند. برخی روزنامه‌ها «هیئت» و بعضی نیز «هیأت» می‌نویسند. همچنین برخی روزنامه‌ها «مسئول» و بعضی دیگر نیز «مسئول» می‌نویسند. در این زمینه هنوز قاعده خاصی به صورت مقررات سراسری در نیامده است. و از هر دو نوع این کلمات استفاده می‌شود.

اما مواردی که از نظر ادبیات روزنامه‌نگاری مشخص و تعیین شده است، باید مشترک باشد و همه روزنامه‌ها از آن پیروی کنند.

علایم و نشانه‌ها نیز برای همه روزنامه‌ها مشترک هستند و در سهولت انتقال مفهوم متن کمک می‌کنند.

دستور زبان فارسی نیز به ساده و راحت‌تر شدن متن برای خواننده و بهتر منتقل شدن مقصود کمک می‌کند. در واقع جملات متن برای خواننده خبر روان‌تر و راحت‌تر می‌شود. ویراستار باید دقت نماید تا جایی که امکان دارد نباید از کلمات خارجی در نگارش استفاده شود، مگر آنکه کلمه یا جمله اصطلاح خاصی باشد که معادل نداشته باشد و یا اینکه اسم باشد.

2- ویراستاری محتوایی

در ویرایش محتوایی ویراستار متن را از جهت، معنا و محتوا ویراستاری می‌کند و اطلاعات و آمار را با دقت مورد ارزیابی و بررسی قرار می‌دهد. ویراستار محتوایی، وظیفه بررسی محتوا بر اساس چارچوب سیاست کاری نشریه یا رسانه را نیز بر عهده دارد و باید دقت نماید که محتوای متن با حدود قانونی و مقررات تعیین شده مغایرت نداشته باشد.

الف - ویرایش ایجازی

در این نوع ویرایش، ویراستار متن خبر را به طور کامل مطالعه می‌کند و با حذف لغات و نکات اضافی و غیر ضروری حجم مطلب را کاهش می‌دهد. ویراستار باید متن را طوری خلاصه کند که پیام و محتوای خبر ناقص نشود و نکات اصلی خبری حذف نشوند.

ب - ویرایش تخصصی

در این نوع ویراستاری ویراستار اصطلاحات و واژه‌های تخصصی را ویرایش کرده و زیر نویس‌ها و نقل قول‌ها را با دقت بازبینی می‌کند که از نظر فنی اشتباهی نداشته باشند.

بدیهی است در این نوع ویراستاری، شخصی که ویراستاری می‌کند، باید تخصص در رشته مربوطه را داشته و از واژه‌های مربوط به متن به صورت کامل آگاه باشد.

نکات مهم در ویراستاری رسم الخطی برای تنظیم خبر

باید توجه داشت که اولین ویراستار شخص خبرنگار است، که باید علاوه بر رسم الخط خبر، ویراستاری محتوایی را نیز با دقت انجام دهد. بدیهی است اولین ویرایش پس از تنظیم متن خبر، توسط خبرنگار انجام می‌شود و با تأیید سردبیر برای تایپ ارسال می‌گردد. متن تایپ شده با متن اصلی مطابقت داده و نمونه خوانی می‌شود تا از جا افتادگی کلمات و جملات جلوگیری گردد. در این مرحله نیز تا حدی ویرایش صورت می‌گیرد. اما اصلی‌ترین مرحله ویرایش پس از صفحه‌آرایی و قبل از ارسال برای چاپ یا تکثیر توسط ویراستار و راهنمایی سردبیر انجام می‌شود. کلیه مراحل ویرایش اعم از رسم الخط، نگارشی، محتوایی و ... باید در این مرحله انجام شود.

در ویرایش مطالب برای اینکه حروفچین و صفحه‌آرا بتواند منظور از خواسته‌های ویراستار در اصلاح و ویرایش متن را متوجه شود. باید علائم و مشخصه‌هایی را بشناسد که در ادامه مواردی از علائم مورد استفاده آمده است.

علائم ویرایش

چنانچه در متن خبر کلمه یا حرفی اضافی باشد، از علامت (ک) استفاده می‌شود که مفهوم آن حذف آن حرف یا کلمه است و چنانچه چند کلمه لازم باشد که حذف شود باید کامل خط زده سیاه شود و ادامه مطلب با فلش نشان داده می‌شود.

مثال:

شهید مصطفی چمران از دانشجویانی بود که در 16 آذرماه سال 1332 در دانشکده فنی دانشگاه تهران حضور داشت و در 16 آذر به همراه دیگر دانشجویان جنبش دانشجویی ضد استبداد، فریاد مرگ بر آمریکا سر داد.

اگر یک کلمه یا کلماتی از یک جمله جا افتاده باشد، برای افزودن آن در جایی که کلمه باید قرار بگیرد ابرو باز کرده و کلمه مورد نظر، بالای ابرو نوشته می‌شود.
مثال:

تهران - خبرگزاری دانشجویان : باتشکیل مرکز خدمات بازرگانی جدید در وزارت بهداشت که 100 میلیارد ریال اعتبار ریالی به همراه داشته،

دانشگاه‌های

میلیون‌ها تومان اعتبار ریالی برای علوم پزشکی در نظر گرفته شد.

اگر لازم باشد کلمه یا جمله‌ای نسبت به سایر مطالب برجسته‌تر باشد باید با قلم ایتالیک نوشته شود و یا داخل کادر قرار بگیرد و یا اینکه زیر آن کلمه و جمله خط کشیده می‌شود.

مثال:

تهران - ایرنا: سعید سلطانیان دانشجوی دوره دکترا در استرالیا موفق به ساخت ابرسانا که مقاومتی در برابر جریان الکتریسیته ندارد، شد.

سلطانیان به خبرنگار ایرنا در سیدنی گفت: ابرساناها، مقاومتی در برابر جریان الکتریسیته ندارند و جریان الکتریسیته را به سرعت انتقال می‌دهند و در کابل‌ها، موتورها، ژنراتورها، خازن‌های انرژی، قطارهای شناور و رایانه‌های مافوق سرعت کاربرد دارند.

اگر دو پاراگراف درهم ادغام شده باشند و لازم باشد از هم جدا شوند از جایی که پاراگراف یا جمله بعدی باید جدا شود علامت (←) را قرار می‌دهند.

مثال:

گروه فرهنگی - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری کتاب « نظام ارزشیابی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی خارج از کشور را منتشر کرد. به گزارش روابط عمومی این وزارتخانه، این کتاب حاصل تلاش چندین ساله کارشناسان اداره کل امور دانش‌آموختگان در زمینه بررسی کیفی و کمی مؤسسات آموزش عالی خارج از کشور است.

- چنانچه دوحرف یا دو کلمه با هم متصل شوند، یا فاصله آنها خیلی نزدیک شود و لازم باد که از هم جدا نوشته شوند. با علامت (/) نشان داده می‌شود.

مثال:

تشکلی موفق است که/از بطن دانشگاه به وجود آید.

اگر کلمات یک جمله، بیشتر از حد معمول با هم فاصله بگیرند با یک خط راست که در بالای آن دو شاخک به حالت سمت چپ و راست قرار دارد (Y) نشان داده می‌شود که مفهوم آن از بین بردن فاصله بین دو کلمه است.

مثال:

با تصویب هیأت وزیران، وزارت اقتصاد و دارایی، باز ایپر داخت تسهیلات خارجی 11 طرح صنعتی را تضمین می‌کند.

همچنین اگر دو جمله یا دو کلمه، گسست پیدا کرده و از هم جدا شده باشند. با فلش دو سر ابتدا و انتهای محل گسست را به هم وصل می‌کنند و مفهوم آن از بین بردن فاصله و قرار دادن جمله شکسته شده، در ادامه جمله قبلی است. تا حروفچین یا صفحه‌آرا آن را اصلاح کند.

مثال:

تبریز- ایسنا: تبدیل نوشتار فارسی در رایانه به صدا و تهیه یک ویراستار فارسی برای روشندان

از طرح‌های علمی دانشگاه آزاد تبریز است که توجه محافل علمی را برانگیخت.

برای اینکه جای دو کلمه را با هم را عوض کنند از علامت () استفاده می‌کنند

مثال:

آلودگی هوای تهران جدی است و در سال گذشته 9900 نفر از شهروندان تهرانی، یعنی روزی 27 نفر جان خود را بر اثر آلودگی هوای تهران از دست داده‌اند. علاوه بر آن افزایش سه برابری میزان مراجعه [قلبی] بیماران به بیمارستان‌ها، سه و هفت برابر شدن شمار کودکان مبتلا به سرطان طی 10 سال گذشته و ... همچنین هزینه‌های گزاف خسارت مالی که بر اساس آمار بانک جهانی، در سال 2004 بالغ بر هشت میلیارد دلار، یعنی حدود دو برابر بودجه واردات بنزین بر آورد گردید، از خسارت هوای آلوده تهران است. فقط خسارات ناشی از ذرات معلق در هوا، در سال 2005 بالغ بر 1/8 میلیارد ریال بوده است. که خودروهایی فرسوده نقش مهمی در ایجاد این خسارات دارند.

برای اینکه پایان متن خبر را به صفحه آرا اعلام کنند از علامت (#) استفاده می‌کنند.

مثال:

وزیر سابق علوم، تحقیقات و فناوری ضمن بیان این مطلب که وزارت علوم به تنهایی نمی‌تواند تحولات ساختاری مؤثر انجام دهد، افزود: یکی از آفات توسعه علمی در هر کشوری مدرک‌گرایی است متأسفانه به خاطر تداخل در تصمیم‌گیری در سطوح اجرایی در بخش آموزش عالی در طول 15 سال گذشته و توسعه بی‌رویه بدون منطق و پشتوانه علمی که در بخش غیر دولتی صورت گرفته، مدرک‌گرایی به طور جدی تقویت شده است. وی در ادامه به جوانان توصیه کرد، تا به جای اینکه به مدرک علمی فکر کنند به خود علم فکر کنند و تلاش کنند که از استعدادهای خدادادی خود برای کسب عالی‌ترین و بالاترین درجات علمی بهره‌گیرند. #

ویراستاران نشریات علاوه بر ویرایش رسم الخطی باید ویراستاری محتوایی نیز انجام دهند و اصل تناسب و معنا را در ویرایش محتوایی در نظر بگیرند. به عنوان مثال اگر ویراستار خبری را ویراستاری کند که در آن از سانحه تصادف دو اتومبیل سواری و کشته شدن 20 نفر خبر داده می‌شود. ویراستار باید مشکوک شود، چرا که با یک حساب سر انگشتی واضح است که دو اتومبیل سواری ظرفیت 20 نفر سرنشین را ندارد که در اثر تصادف آنها 20 نفر کشته شوند.

در واقع جمله درست تیتراژ این روزنامه اینگونه می‌باشد.

سربازان رژیم صهیونیستی وارد غزه شدند

روزنامه دیگری در یک پیام بازرگانی به جای «خانه فروشی، فوری» به اشتباه «خاله فروشی، فوری» نوشته شد و خبرها و آگهی‌های مشابه که ممکن است با سهل‌انگاری ویراستار، یک اشتباه کوچک در کلمات، بازنمایی بزرگ و عواقبی تلخ را به دنبال داشته باشد که جبران آن بسیار مشکل باشد. در حالیکه در ویراستاری با کمی دقت آن مشکلات بر طرف می‌شوند.

بنا بر این لازم است یک ویراستار با دقت بر اصل تناسب درخبر، اجزای خبر را از نظر معنا، رسم الخط، علائم، معادل سازی و نشانه‌ها با دقت زیر نظر داشته باشد. در فصل‌های قبل علائم و نشانه‌ها و نکات نگارشی مهم آمده است.

استفاده از منبع خبر در لید

ویرستار باید در ویرایش، مبدأ و منبع را در ابتدای خبر (لید) بیاورد. در این خصوص بعضی از نشریات اخباری را که از منابع دیگر می‌گیرند برای کاستن از ماهیت اقتباسی بودن، منبع خبر را در پاراگراف دوم بعد از لید می‌آورند. به این شکل که در لید نام سرویس مرتبط نشریه خود را می‌نویسند و در پاراگراف بعدی نام منبع خبر را می‌آورند.

مثال:

خط فقر 275 هزار تومان اعلام شد

گروه اجتماعی - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور خط فقر یک خانوار پنج نفره را 275 هزار تومان اعلام کرد. این در حالی است که در سال‌های گذشته این رقم نزدیک به 190 هزار تومان گزارش شده بود.

مثال:

به گزارش روزنامه آفتاب، مطابق یافته‌های جدید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، گروهی از اقشار جامعه که ماهانه بین 210 تا 275 هزار تومان درآمد دارند در دهک هشتم درآمدی کشور و زیرخط فقر قرار دارند.

این استدلال بر این اساس است که غیر از افراد شامل دهک هشتم، خانوارهای دهک نهم و دهم نیز در زیر خط فقر قرار دارند.

با توجه به سیاست‌هایی که طی یک‌ساله‌ی اخیر در زمینه‌ی فقرزدایی و آوردن نفت بر سر سفره‌های مردم طرح شده است؛ مشخص شدن اینکه چه تعدادی از جمعیت ایران در سطوحی زندگی می‌کنند که بر اساس آمار رسمی فقیر به شمار می‌روند و نیز یافتن پاسخ به سؤالاتی از قبیل اینکه راهکارهای فقرزدایی و مبارزه با فقر و تحقق عدالت اجتماعی چیست و چگونه می‌توان این راهکارها را در ارتباطی منطقی و پیوسته با رشد اقتصادی قرار داد، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

در این میان، حداقل دستمزد اعلام‌شده برای سال جاری در حدود 40 درصد کمتر از خط فقر برآورد شده است. با این‌وجود اعلام حداقل دستمزد با انتقاد بسیاری از کارشناسان و مدیران صنعتی مواجه شد و آنان تحمل این هزینه‌ها را فراتر از توان کنونی صنایع ایران می‌دانند.

اگر منبع خبر سرویس یا گروه خود نشریه یا روزنامه باشد، نام سرویس نوشته شده و پس از آن یک خط تیره آورده می‌شود که بعضی‌روزنامه‌ها از مثل روزنامه ایران از دو نقطه(:) استفاده می‌کنند، ولی بهتر است از خط تیره استفاده شود. سپس متن خبر آورده شود.

مثال:

سرویس آموزشی - در ششمین اجلاس اتحادیه دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی کشورهای حاشیه دریای خزر با ایجاد دانشگاه بین‌المللی خزر موافقت شد.

مثال:

سرویس فرهنگی - مدیر کل سازمان اسلامی، علمی، فرهنگی و آموزشی سازمان ملل متحد (آی سیسکو) و دبیر اتحادیه دانشگاه‌های جهان اسلام با رییس دانشگاه آزاد اسلامی دیدار کرد.

در خبرهای اقتباسی باید ابتدا مکان و سپس نام منبع خبر با دو نقطه (:) آورده شود.

مثال:

تهران - خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا): استاندار تهران اعلام کرد از هر 10 نفر دانشجویی که برای تحصیل به دانشگاه‌های تهران می‌آیند، هفت نفر آنها پس از فارغ التحصیلی در تهران می‌مانند.

مثال:

مالزی - خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا): بر اساس آخرین آمار اعلام شده توسط وزارت آموزش عالی مالزی از هر 10 دانشجوی مالزیایی هشت نفر دختر هستند.

ذکر منبع با علامت دو نقطه به مفهومی این است که این منبع خبری «گفت» یا «اعلام کرد» می‌باشد.

در واقع وقتی می‌نویسیم «تهران - خبرگزاری جمهوری اسلامی:»، منظور این است که خبرگزاری جمهوری اسلامی از تهران اعلام کرد.

برای خبرگزاری‌های داخلی به دلیل اینکه عمده فعالیت آنها در تهران است، رسانه‌ها در خبر اقتباسی نام محل منبع خبر را نمی‌آورند و فقط به ذکر نام نشریه اکتفا می‌کنند. اما برای منبع خبر خارجی و یا منبع خبر داخلی که محل آن در شهرستان‌ها است محل منبع خبر ذکر می‌گردد.

ساری - خبرنگار کیهان:

کرج - خبرگزاری جمهوری اسلامی:

تهران - خبرگزاری فرانسه:

تهران - خبرگزاری دانشجویان ایران:

گروه حوادث -

گروه بین الملل -

ویراستاری در چیدن تیترا

ویراستار باید دقت کند تیترا انتخاب شده زیاد مبهم و دور از ذهن نباشد که خواننده را از اصل موضوع دور کند. بلکه باید به گونه‌ای باشد که خواننده را به خواندن خبر ترغیب کند.

مثال:

تریبون دانشجو هنوز تسخیر نشده است

در تیترا بالا منظور گوینده واضح نیست و معلوم نیست منظور تیترا از این خبر چیست؟ ممکن است عده‌ای با خواندن آن برداشت مثبت داشته باشند و عده‌ای نیز آن را منفی بدانند.

این نوع تیترا در ذهن خواننده ایجاد سؤال می‌کند. لذا بازی با کلمات و ایجاد ابهام در تیترا به طوری که حد و مرز آن شناخته شده باشد و ابهام پیدا نکند به جذابیت خبر کمک و خواننده را با انگیزه بیشتر به خواندن متن ترغیب می‌کند. اما باید توجه داشت، این ابهام به گونه‌ای نباشد که خواننده را دچار سردرگمی کند. در ویراستاری باید دقت شود حتی‌الامکان تیترا فعل داشته باشد.

مثال:

احضار استاد دانشگاه علامه طباطبایی به
حکم قاضی

به حکم قاضی استاد دانشگاه علامه طباطبایی
احضار شد

مثال:

کاهش تولید لوازم خانگی در سال جاری

تولید لوازم خانگی در سال جاری کاهش یافت

مثال:

معاون آموزشی و دانشجویی وزارت بهداشت:

بی تفاوتی دانشجویان، خطرناک‌تر از
تندروی‌های برخی تشکله‌ها

معاون آموزشی و دانشجویی وزارت بهداشت:

بی تفاوتی دانشجویان از تندروی‌های
برخی تشکله‌ها خطرناک‌تر است

در مواردی که تیتربدون آوردن فعل از ضرب آهنگ و تأثیرگذاری بیشتری
برخوردار است، بهتر است بدون فعل بیاید.

مثال:

نیروی انتظامی

به محترمان و سارقان مسلح هشدار داد

هشدار نیروی انتظامی

به محترمان و سارقان مسلح

مثال:

مافیا در ایتالیا دانشگاه‌ها را هم در
اختیار دارد

دانشگاه‌های ایتالیا هم در اختیار مافیا

ویراستار باید ایجاز را در تیتیر رعایت کند و تیتیر را تا جایی که امکان دارد به صورت مختصر به صفحه آرا بدهد.

مثال:

شورای نگهبان طرح مجازات اخلاصگران در
نظام اقتصادی کشور را
مغایر با موازین شرع و قانون اساسی
ندانست

شورای نگهبان طرح مجازات اخلاصگران
در نظام اقتصادی کشور را تأیید کرد

تأیید طرح مجازات اخلاصگران

در نظام اقتصادی کشور، توسط شورای نگهبان

تیتیر نباید در صفحه آرایبی بیش از حد شکسته شده و کلمات زیر هم قرار بگیرند. در این صورت می‌توان با تغییر فونت قلم و انتخاب رو تیتیر، از شکسته شدن بیش از حد تیتیر کاست. البته لازم به یادآوری است که تیتیر باید یک جمله کامل باشد و روتیتیر به کامل‌تر شدن آن کمک کند.

مثال:

اولویت‌های کاری
چهار سال آینده
رییس جمهور از نگاه
دانشجویان مطرح شد

از نگاه دانشجویان

اولویت‌های کاری چهار سال آینده رییس
جمهور مطرح شد
برای اولین بار
دانشجویان دانشگاه
آزاد از طریق اینترنت در

کلاس درس نشستند

برای اولین بار از طریق اینترنت

دانشجویان دانشگاه آزاد، در کلاس درس
نشستند

در هنگام شکست واژه‌های تیتیر باید دقت کرد که تفکیک به صورت زیر انجام
نشود تا در اثر شکست، معنی کلمه تغییر کند و خواندن آن دشوار شود.

مثال:

در ادامه بحران سیاسی
بیش از 100 قاضی و دادیار
پرواز کار برکنار شدند

در تیتیر بالا کلمه ابتدای سطر دوم «پرواز کار» خوانده می‌شود در حالی که
ویراستار با کمی دقت و شکست اصولی واژه متوجه می‌شود که تیتیر به صورت زیر
بوده و منظور کشور پرو می‌باشد.

در ادامه بحران سیاسی

بیش از 100 قاضی و دادیار پرو
از کار برکنار شدند

در مواقعی که تیتیرها لازم است به دو سطر یا بیشتر تقسیم شوند باید دقت
شود که هنگام شکستن سطرها ویرگول پایان سطر اول حذف شود. همچنین تیتیر
نیاز به نقطه گذاشتن در پایان جمله ندارد.

ارتقا کیفی دانشگاه ها ،
شرط موفقیت برنامه ها است.

ارتقا کیفی دانشگاه ها
شرط موفقیت برنامه ها است

در مواردی نیز ممکن است یک کلمه معنای متفاوت داشته باشد که باید دقت شود موجب ابهام و گنگ شدن جمله یا خبر نشود.
مثال:

برای اولین بار نماز جمعه در دوشنبه برگزار شد

برای اولین بار نماز جمعه در دوشنبه پایتخت تاجیکستان برگزار شد

تیتیر باید روان بوده و به سادگی برای خواننده قابل فهم باشد. روزنامه همشهری مورخ 11 مرداد 85 تیتیر زیر را بالای یکی از صفحات خود درج کرد.
توقیف کتاب «رمز داوینچی»

هفت روز پیش فهمیدیم هفت چاپ اشتباه رفته‌ایم

درواقع منظور تیتیر بالا این است: کتاب «رمز داوینچی» که پیش از این هفت دوره در ایران چاپ شد از هفته گذشته چاپ هشتم آن توقیف شد.

بعد از هفت دوره چاپ در ایران هفته گذشته

چاپ هشتم کتاب «رمز داوینچی» توقیف شد

تذکر: در همه توصیه‌های فوق باید دقت شود مفهوم و معنای تیتیر تغییر پیدا نکند.